

Nokia
Räikäntien varren asemakaavan
muutosalueen
arkeologinen tutkimus
Hakamäen rautak. kalmiston länsi- ja
eteläpuolella
2009

Hannu Poutiainen
Tapani Rostedt
Timo Jussila

Kustantaja: Nokian kaupunki

Sisältö:

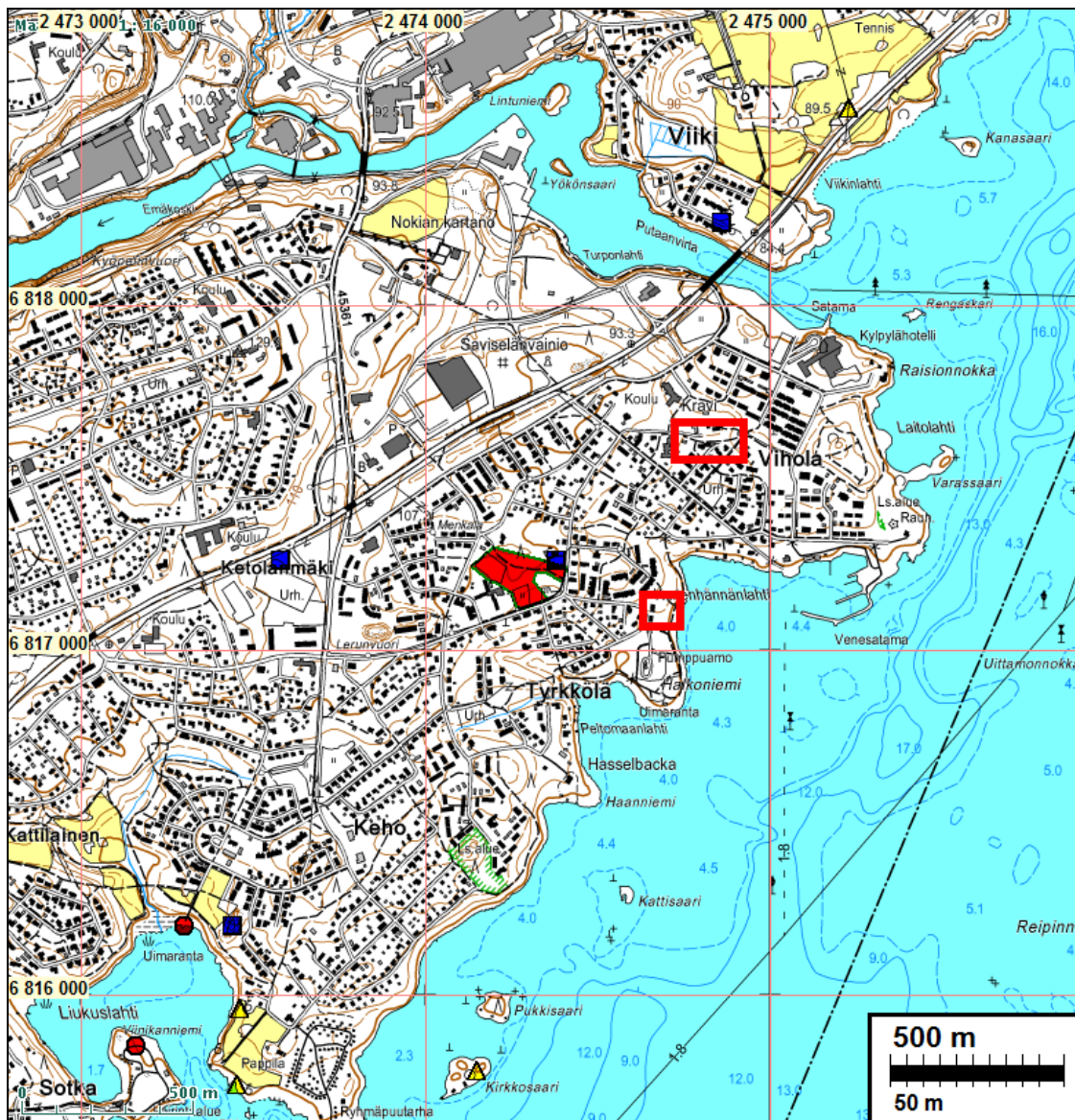
Perustiedot	2
Paikannuskartta	3
Maastokarttaote	4
Alueen maankäytön historia	4
Tutkimus	7
TAULUKKO. Koekuoppaluettelo.....	9
Lopputulos	9
Kartat	10
Yleiskartta.....	10
Ilmakuva, koekuopat.....	11
Valokuvia	11

Kansikuva: Alueen itäpäättä, taustalla Hakamäen talo, kuvattu pohjoiseen.

Perustiedot

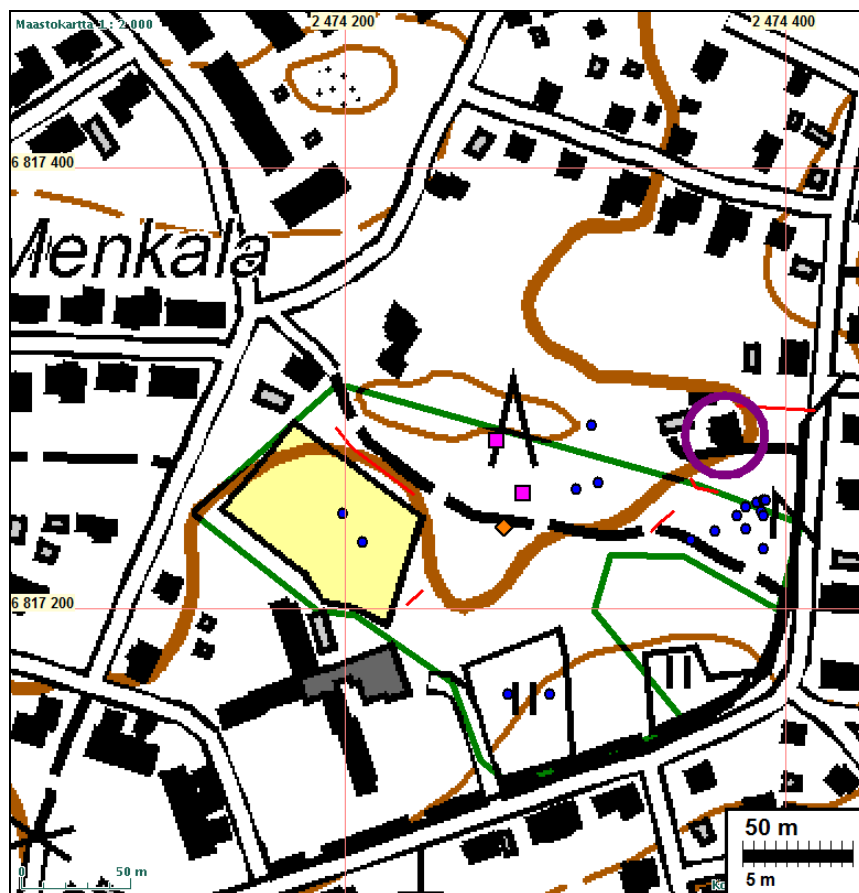
- Alue:* asemakaavan muutosalue Nokian Tyrkkölässä, Räikätien pohjoispuolella, Hakamäen rautakautisen kalmiston länsi- ja pohjoispuolella.
- Tarkoitus:* Tarkistaa onko alueella muinaisjäännös. Selvittää arkistotutkimuksin tontin sijainnin suhde 1700-luvun kylätontteihin. Koekuopin selvittää onko alueella rautakautista tai muuta vanhaa, muinaisjäänöksiä luokiteltavaa asutuskerrostumaa, ulotuuko Hakamäen kalmisto tutkimusalueelle.
- Työaika:* Kenttätyöaika: 26.5. – 28.5.2009.
- Kustantaja:* Nokian kaupunki
- Tekijät:* Mikroliitti Oy, maastotyö **Hannu Poutiainen ja Tapani Rostedt**. Raportin viimeistely sekä arkistotutkimus Timo Jussila.
- Aiemmat tutkimukset:* Liepeillä: Europeaeus A 1922, kaivaus.
- Tulokset:* Karttatutkimuksen perusteella alue on ollut hist. ajalla asumaton. Alueelle rakennettu 1910 ns. ”Riitan torppa”, joka palanut 1990-luvulla. 1929 kaivausdokumenttien perusteella Hakamäen kalmisto ei ulotu alueelle – ei Hakamäen tontin ulkopuolelle, mikä varmistettiin koekuopituksin, kairauksin ja topografisin havainnoin. Maastotutkimuksessa alueella ei todettu mitään merkkejä säilyneestä muinaisjäänöksestä. Alue ollut 1900-luvulla osin rakennettu, suurelta osin maaperä muokattua vanhaa peltoa. Alueella 1900-luvun alkupuolen kiviaitoja, sekä kaksi pientä louhosta josta rakennuskiviä alueella olleen talon perustuksiin ja kellariin. Havainnointi 18 koekuopasta ja metallinilmaisinhavainnista. Alueella ei ole muinaismuistolain tarkoittamia muinaisjäänöksiä.

Paikannuskartta

Tutkimusalue merkitty punaisella. Läheiset rautakautiset kalmistot sininen nelikulmio. Kivikautiset asuinpaikat punainen pallo. Tyrkkölän 1700-luvun kylätontin paikka on punainen suorakulmio tutkimusalueen itä-kaakkoispuolella ja Viholan 1700-luvun kylätontin paikka punainen suorakulmio tutkimusalueen koillispuolella.

Maastokarttaote

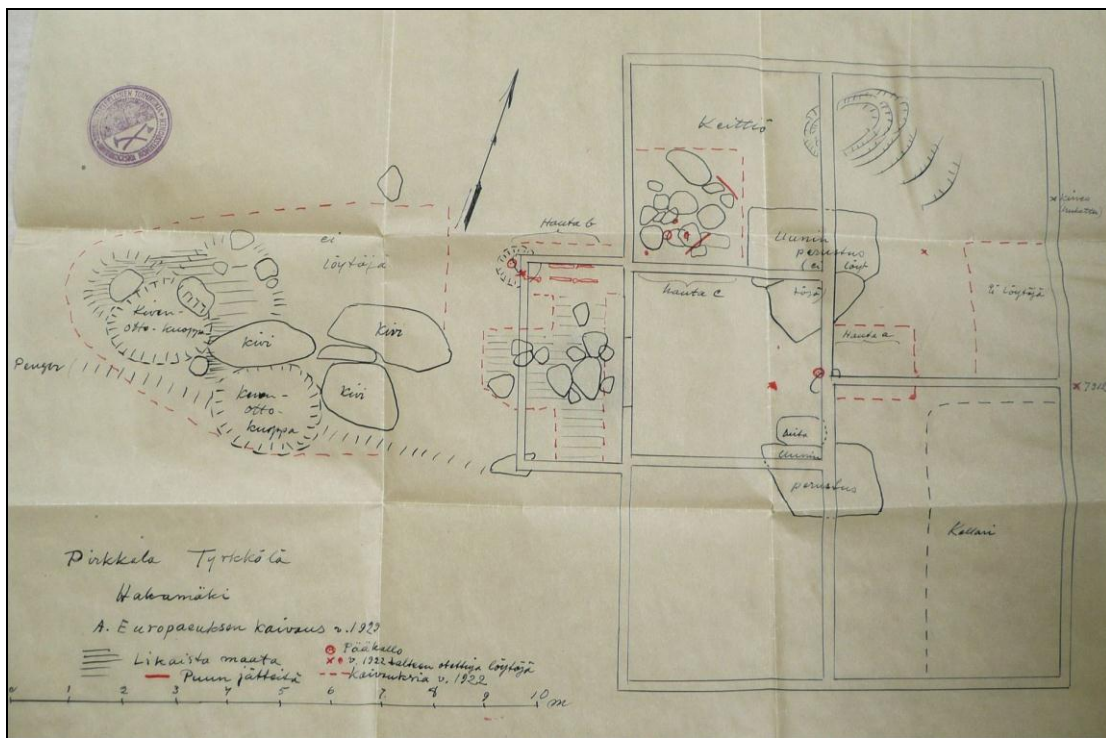

Tutkimusalue rajattu vihreällä. Koekuopat sininen pallo, louhospaikat sinipun. neliö. Maakellari ruskea, kiviaidat punainen viiva, Hakamäen talo ja kalmisto sinipun. ympyrä.

Alueen maankäytön historia

Alueen etelä-lounaispuoli on 99-96 m korkeustasolla, loivasti kaakkoon viettävää maastoa, jonka keskellä matala ja loivarinteinen etelään kurottuva harjanne. Alueen pohjoisosa on itä-länsi suuntaista harjannetta 105-100 m korkeustasolla. Harjanteen itäpää ulottuu Hakamäen tontille Päivärinteentien varteen. Maaperä alueella on hieta-hiesu (-moreeni). Lähimmät kivikautiset asuinpaikat sijaitsevat n. 1,3 km kaakkoon. Alueen rannansiirtymishistoriaa ei tässä yhteydessä tarkemmin tutkittu, mutta käsityksemme on että muinaiset, ihmisasutuksen aikaiset jääkauden jälkeiset rantavaiheet eivät ole alueelle ulottuneet. Alueella tai sen liepeillä ei ole puroja tms. vesilähteitä. Paikan sijainnista voidaan päätellä, että ei ole ollut pyyntikulttuurin ja tuskin vasarakirveskulttuurin asutusta. Paikan ”kuivuus” ja sijainti kaukana rannasta on ehkä yhtenä syyhy-nä siihen että alueella ei havaittu merkkejä rautakautista - keski-aikaista asutusta.

Alueen itäpuolen pohjoispuolella, em. harjanteen itäkärjessä on Hakamäen ristiretkiaikainen kalmisto. Kalmisto löytyi Hakamäen taloa rakennettaessa v. 1921. Paikalla teki kaivaustutkimuksen Aarne Europeaeus (Äyräpää) v. 1922. Kalmisto paikantui Hakamäen talon alle ja todettiin että se mahdollisesti ulottuu myös talon itäpuolelle. Rautakautisen (pienen) kalmiston sijaksi paikka on oiva – n. 300 m rannasta, lahdenpohjukasta länteen sijaitseva korkea kohta, josta näkyvyys rannalle ja joka on näkynyt rannan suunnasta. On ajateltavissa, että Kalmiston ja rannan välillä voisi olla rautakautinen asuinpaikka – talonpaikka, Tyrkkölän kylätontin liepeillä, jonka kalmisto kyseessä.

Äyräpään kaivauskartta v. 1922.

1761 ja 1781 kartoilla alue on asumaton, peltoa ja niittyä. Tyrkkölän kolmen talon ja torpan kylätontti on sijainnut n. 370 m paikasta itä-kaakkoon ja Viholan viiden talon ja torpan kylätontti n. 480 m itä-koilliseen.

1781-kartta. alhaalla keskellä Viholan kylä ja sen eteläpuolella Tyrkkölä. Tutkimusalue sijaitsee Tyrkkölästä lounaaseen olevan harjanteen eteläreunalla.

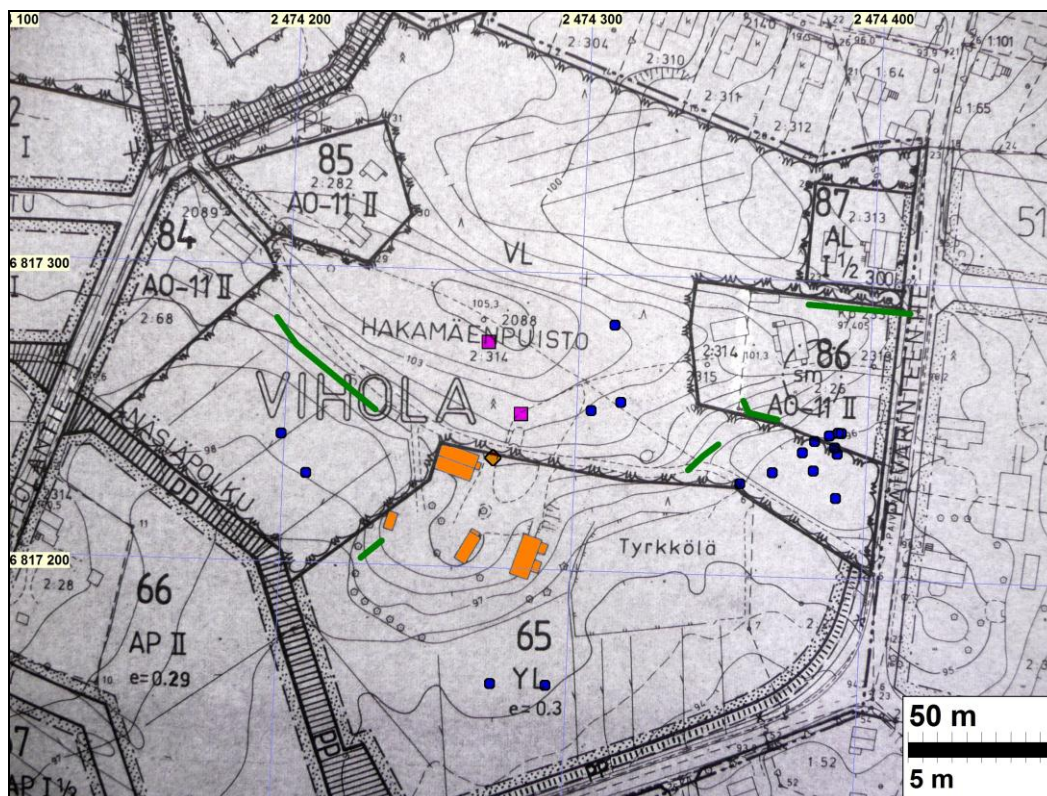
Ote isojaon toimituskartasta 1761. Tutkimusalueen sijainti merkitty siihen punaisella suorakulmiolla.

1847 pitäjänkartassa alue on edelleen asumaton. Alla olevassa karttaotteessa tutkimusalue sijaitsee sanan "Työkkölän" k-ö-l kirjaimien kohdalla. Nykyinen Räikäntie kartalla näkyvä ruskeana viivana. Vanhalle Työkkölän kylätontille jäänyt Jaakkolan talo.

Vuonna 1910 alueelle perustettiin tila (Hakamäen omistajan Eero Siukolan mukaan), ns. ”Riitan torppa”. Se on sijainnut aivan tutkimusalueen keskellä olevalla matalan etelään kurottuvan harjanteen kärjessä (kortteli 65). Se hylättiin joskus 1980-luvulla. Päärakennus paloi 1990-luvulla, jonka jälkeen myös muut rakennukset purettiin maakellaria lukuun ottamatta. Alue on nyt heinikkaa ja pusikkoa. V. 1921 rakennettiin nykyinen Hakamäen talo (kortteli 86). Em. tilojen sijainti näkyy alla olevassa kaavakartassa v. 1985, jossa vahvistettu tutkimusalueella olleet rakennukset.

Tutkimus

Rautakautisen ruumiskalmistonläheisyyteen kaivettiin 14 koekuoppaa, kooltaan 50x50cm. Pääosa kuopista kaivettiin ruumiskalmistoksi merkityn paikan eteläpuolelle, kaava-alueen koillisreunaan. Joitakin kuoppia kaivettiin myös tontin länsipuolella olevalle metsäkumpareelle, kaava-alueen pohjoispuolelle. Missään ei havaittu merkkejä muinaisjäännöksestä.

Ruumiskalmiston paikalla sijaitsevan talon omistaja (Eero Siukola, os. Päivärinteentie 25 Nokia) kertoi, että ensimmäiset merkit kalmoista tavattiin taloa rakennettaessa 1920-luvun alussa talon nykyisen keittiön lattian alta. Keittiö sijaitsee talon luoteisnurkalla. Hänellä oli myös jäljellä Alfred Hackmanin allekirjoittama kirje muinaistieteelliseltä toimikunnalta vuodelta 1946 (diar. nro 1917), jonka mukaan vuosien 1921 ja 1922 tutkimusten perusteella maahautoja on edelleen todennäköisesti jäljellä talon alla sekä myös rakennusten itäpuolella. Tämän perusteella vaikuttaisi siltä, että muinaisjäännösrekisteriin merkitty kalmiston sijaintipaikka on virheellinen ja sen tulisi olla joitakin kymmeniä metrejä pohjoisempaan. Lähialueelle tehtyjen koekuoppien perusteella muinaisjäännös ei joka tapauksessa tuntuisi ulottuvan Siukolan tonttia ulommaksi etelään päin.

Siukolan tontilta noin 100 metriä länsilounaaseen havaittiin vanhan tilakokonaisuuden jäänteet. Päärakennuksen kivijalka on kokonaisuudessaan tuhouttu ja kerätty kasaan. Talli- ja saunarakennusten perustukset on maastossa edelleen havaittavissa, samoin kuin vanha lohkotuista kivistä tehty maakellari jonka sijaintipaikka merkittiin gps-paikantimella. Muiden rakennusten tarkempi sijainti käy ilmi esim. vuoden 1985 Nokian kaavakartasta (Viikolan kaupunginosan

korttelit N:O 65-79 ja 83-87 osia kortteleista N:O 80-82), jonka edellä mainittu Eero Siukola esitti meille asiaan liittyen. Siukolan mukaan kyseinen tilakokonaisuus rakennettiin vuonna 1910 ja hylättiin joskus 1980-luvulla. Päärakennus paloi 1990-luvulla, jonka jälkeen myös muut rakennukset purettiin maakellaria lukuun ottamatta. Sen eteen on oventukkeeksi siirretty iso kivi, joten kellaria ei voitu tarkastaa sisäpuolelta. Ulkopuolelta tarkasteltuna kellari vaikuttaisi suhteellisen hyväkuntoiselta.

Tutkimusalue oli kenttätyöajankohtana kauttaaltaan peitteinen. Siksi työ edellytti koekuoppien kaivamista maanäytekairauksia sekä metallinilmaisinsintää. Lisäksi tehtiin silmänvaraisista havainnointia. Alue käytiin silmänvaraisesti läpi järjestelmällisesti ja kauttaaltaan. Koekuopitusta maanäytekairauksia ja metallinilmaisinsintä tehtiin valikoidusti ja kohdennetusti. Erityisen huolellisesti tutkittiin kaavoitettava alue sen omakotitontin ympärillä jolla sijaitsee ennestään tunnettu rautakautinen ruumiskalmisto. Kaavoitettavalla alueella ei tavattu mitään merkkejä rautakautisista tai muistakaan esihistoriallisista tai varhaishistoriallisista muinaisjäännöksistä. Arkeologisten havaintojen ja topografian perusteella kalmisto ei siis ulotu kaavoitettavalle alueelle. Kenttätyön yhteydessä saimme kuitenkin omakotitalon ja -tontin omistajalta tarkempaa tietoa siitä mistä kohdin suhteessa tonttiin ja asuinrakennukseen kalmistolöydöt olivat tulleet.

Kaavoitettavalla alueella tavattiin kaksi pientä myöhäisen historiallisen ajan kotitarvekilouhosta ja kiviaitoja. Lisäksi paikannettiin yksi myöhäinen harmaakivikellari (ei holvattu) sekä resentejä rakennusten jäännöksiä. Kalmiston viereisellä peltolohkolla löydettiin koekuopista muutamia irtaimia löytöjä myöhäiseltä historialliselta ajalta (ks. koekuoppaluettelo) ja ne dokumentointiin mutta ei luetteloitu säilytettäväksi. Kaikki löydöt ovat sellaisia joita normaalistikin tavataan talojen ja kylien pelloilla. Mitään rakenteita tai kulttuurikerroksia ei todettu pelloilla.

Louhos: 3x3x12 m. Siirtolohkare jonka kahta sivua louhittu. Pitkät poranjäljet. Toinen pieni louhos maakivessä.

6817252 2474281, 6822115 3314376 LOUHOS SIIRTOLOHKAREESSA 3X3X1.2M
6817276 2474269, 6822140 3314366 PIKKULOUHOS, LYHYET PORAUSTAPIT

Tiloihin liittyvät **kiviaidan** jäänteet (osin hoitamattomina sorteineet) on päistään ja mutkien kohdilta mitattu gps-laitteella. Kiviaidat 1-5 (kkj 2 ja 3 koordinaatit).

kiviaita 1	6817282 2474196,	6822149 3314293
	6817273 2474203,	6822139 3314300
	6817252 2474231,	6822117 3314326
kiviaita 2	6817202 2474228,	6822068 3314321
	6817208 2474235,	6822073 3314328
kiviaita 3	6817235 2474339,	6822095 3314433
	6817240 2474344,	6822100 3314439
	6817244 2474349,	6822104 3314444
kiviaita 4	6817259 2474357,	6822118 3314453
	6817255 2474359,	6822114 3314454
	6817253 2474369,	6822112 3314465
kiviaita 5	6817292 2474378,	6822150 3314475
	6817290 2474413,	6822147 3314510

TAULUKKO. Koekuoppaluettelo.

(Hm = humus Ht = hietä Hs = hiesu) Tutkimusalueelle kaivettiin muualle lisäksi koekuoppia joista ei tullut löytöjä ja joita myöskään dokumentoitu.

Nro	Maalaji	Syv. cm	Kokonais-syv. cm	Löydöt	Kpl
1	Ruokamulta (Ht+Hm) Alta pieniä kiviä	40	40	Tiiltä	1
2	Ruokamulta Hieta	32 33	65	Tiiltä	1
3	Ruokamulta Hieta	32 8	40	Tiiltä Posliinia Vihertävää ik- kunalasia Takonaula Rautanaula Vihertävää ik- kunalasia	1 1 1 1 1 1
4	Ruokamulta (Hs+Hm) Hiesu	35 5	40	Vihertävää ik- kunalasia Pullolasia Piikivi-iskos	1 1 1
5	Ruokamulta Hiesu	34 5	39	-	
6	Ruokamulta Hiesu	27 12	39	-	
7	Ruokamulta Hiesu	25 5	30	-	
8	Ruokamulta (sekoittunut krs) Hiesu	50 5	55	Tiiltä Posliinia Pullolasia	2 3 1
9	Ruokamulta (Kivi)	25	25	Tiiltä Punasavikera- miikkaa (kyljen sisäosa)	Muru- sia 1
10	Ruokamulta Hiesu	33 15	48	Tiiltä	3
11	Ruokamulta (sekoittunut krs) Hiesu	48 5	53	Tiiltä Pullolasia	Muru- sia 1

Lopputulos

Kaavamuutosalueella ei ole kiinteitä muinaisjäännöksiä eikä maastossa mitään merkkejä esihistoriasta tai 1900-lukua varhaisemmasta asutuksesta, mihin myös karttatarkastelu viittaa. Alueella on 1900-luvun kulttuurihistoriallisina jäänteinä kivaitoja ja kivetty kellarikuoppa.

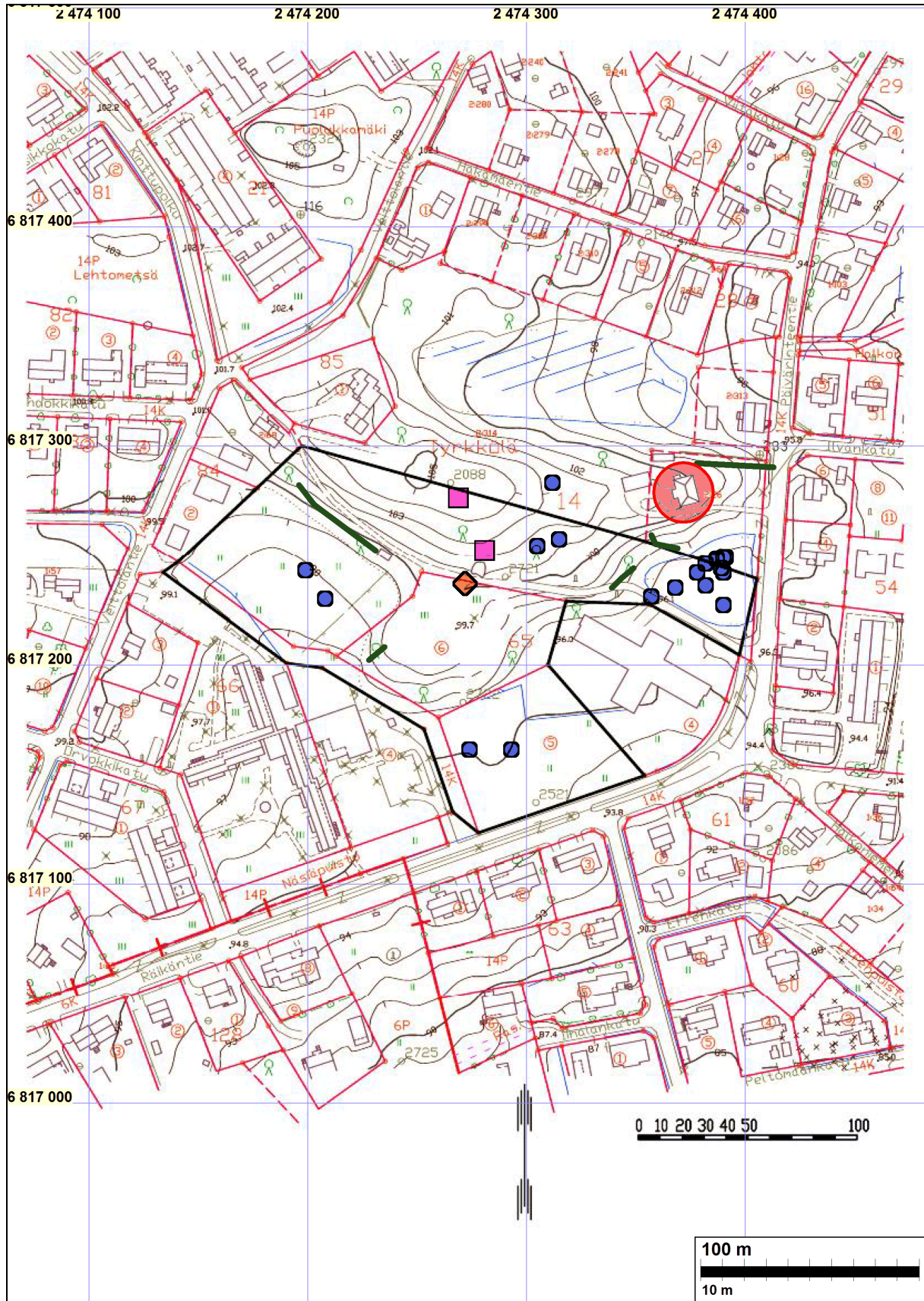
Porvoo 15.6.2009

Tutkimusryhmän valtuuttamana

Timo Jussila

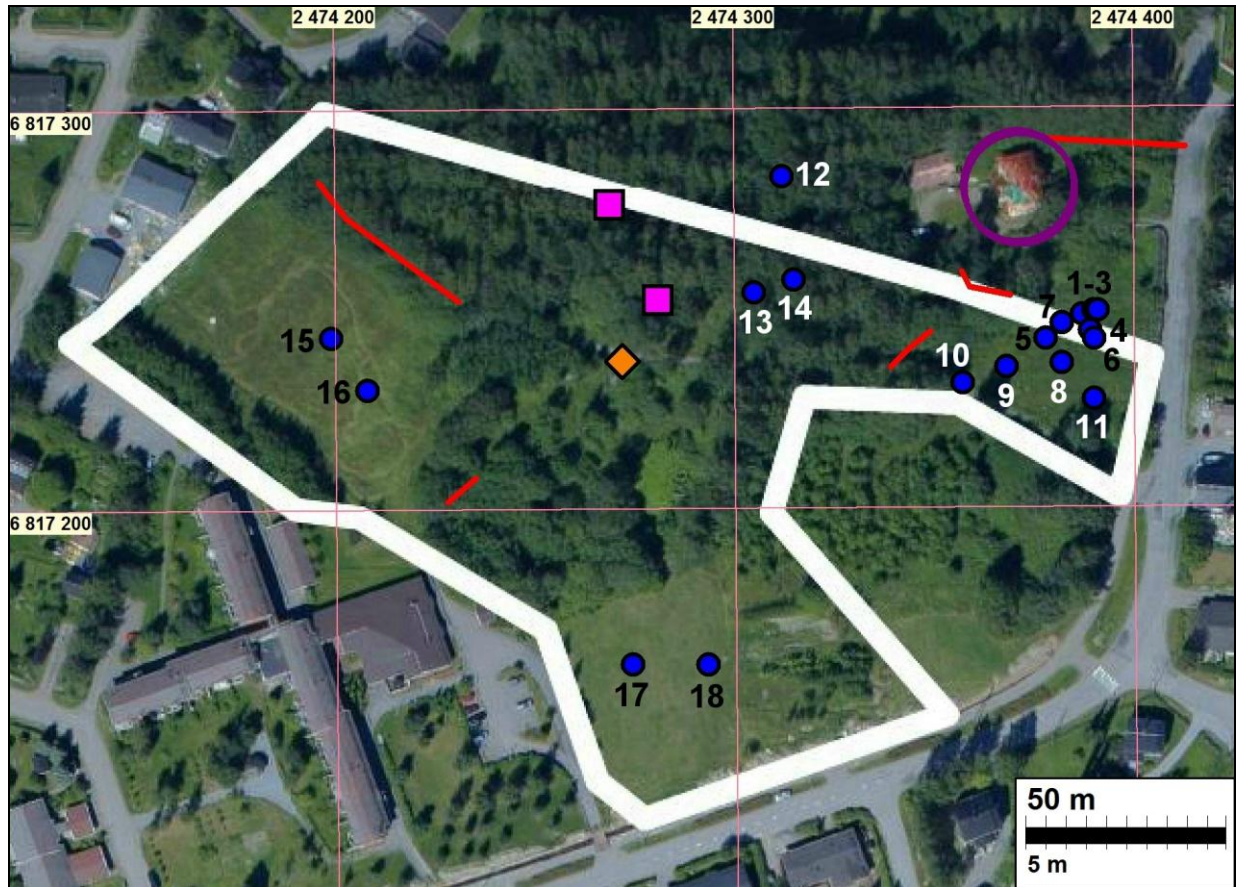
Kartat

Yleiskartta

Tutkimusalue rajattu vihreällä. Koekuopat sininen pallo, louhospaikat sinipun. neliö. Maakellari ruskea, kiviaidat vihreä viiva, Hakamäen talo ja kalmisto pun. ympyrä. Karttapohja: Nokian kaupunki.

Ilmakuva, koekuopat

Koekuopat ja kuoppa-numerot. Kiviainat punainen viiva. Hakamäen talo ja kalmisto sinipun. ympyrä. Kuvapohja: Nokian kaupunki.

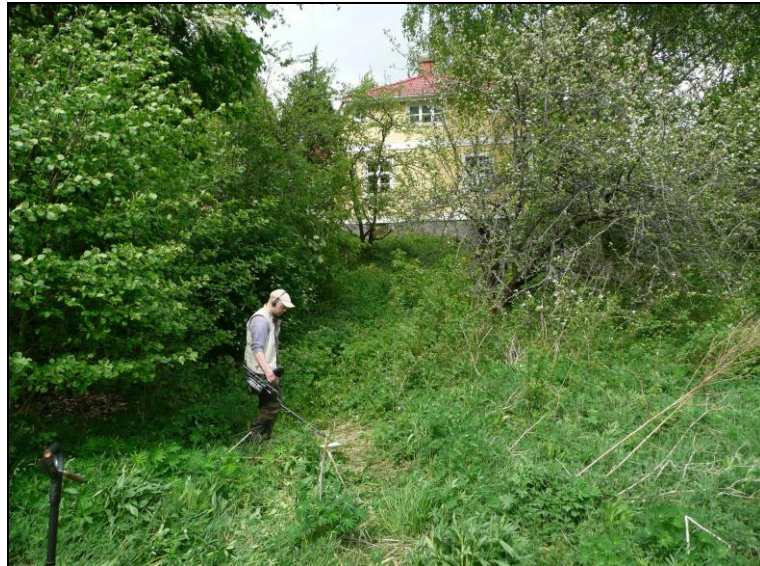
Valokuvia

Hakamäen talo kuvattuna itään. Kalmisto talon alla. Kuvassa pöydän äärellä T. Rostedt ja E. Siukola

Hakamäen talon (oik) seutua 1922 (kuva saatu E Siukolalta).

Yllä ja alla : H Poutiainen tutkii metallinilmaisimella maastoa Hakamäen talo eteläpuolella.

kuvattu pohjoiseen

Kiviaitaa 5, alla 2.

Kivirakenteinen kellarikuoppa

Kotitarvelouhos – siirtolohkareesta porattu rakennuskiviä.

